

สำนักวิทยบริการฯ ขอแนะนำบทความเกี่ยวกับ ประเพณีพระราชพิธีกระบวนพยุหยาตราทางชลมารค

กระบวนพยุหยาตราทางชลมารค หรือ กระบวนพยุหยาตราทางชลมารค เป็นกระบวนเสด็จพระราชดำเนินทางน้ำที่เป็นราชประเพณีไทยที่มีมาแต่โบราณ โดยมีหลักฐานชัดเจนตั้งแต่สมัยอยุธยา เรือในกระบวนมีการสลักโขมเรือเป็นรูปสัตว์ในเทพนิยาย มีการจัดกระบวนหลายแบบ ที่รู้จักกันดีก็คือ "กระบวนพยุหยาตรา

เพชรพวง" ดังปรากฏใน ลิลิตพยุหยาตราเพชรพวง ลิลิตพรรณนากะบวนเรือ ประพันธ์โดยเจ้าพระยาพระคลัง (หน) เมื่อ พ.ศ. 2330 ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช โดยยึดถือตามแบบแผนเดิมสมัยอยุธยา ประเภทของการแห่เรือ สามารถจำแนกออกเป็น 2 ประเภทคือ การแห่เรือหลวง (การแห่เรือในงานพระราชพิธี) และการแห่เรือเล่น (การแห่เรือเล่นของชาวบ้านในงานต่าง ๆ) ในปัจจุบันการแห่เรือยังคงอยู่เฉพาะ การแห่เรือหลวง ที่ใช้ในกระบวนพยุหยาตราชลมารค ประวัติ

สมัยเริ่มแรกของกระบวนเรือ

กระบวนพยุหยาตราชลมารค ในการแห่พระกฐินในอดีต หน้าวัดอรุณราชวรารามราชวรมหาวิหาร

การเสด็จทางน้ำที่เรียกว่า กระบวนพยุหยาตราชลมารค นั้นมีหลักฐานมาตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัย ปรากฏไว้ว่า พระร่วงเจ้า (พระมหาธรรมราชา 1) ทรงใช้เรือ ออกลอยกระทง หรือพิธีจองเปรียง ณ กลางสระน้ำ พร้อมทั้งเผาเทียนเล่นไฟในยามคืนเพ็ญเดือนสิบสอง

ในยุคกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี ตามพงศาวดารได้บันทึกไว้ว่า สมเด็จพระนเรศวรเมื่อคราวเสด็จไปตีเมืองเมาะตะมะ เสด็จพระราชดำเนินจากกรุงศรีอยุธยา โดยชลมารค พอได้เวลาฤกษ์ พระโหราราชครูอธิบดีศรีทิจาจารย์ ก็ลั่นกลองร้องขอให้พายเรือพระที่นั่งศรีสุพรรณหงส์ อันเป็นเรือทรงพระพุทธปฏิมากรทองนพคุณ บรรจุพระบรมสารีริกธาตุถวายพระนามสมญา “พระพิชัย” นำกระบวนออกไปก่อนเพื่อความเป็นสิริมงคล

ครั้นในสมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี ซึ่งตัวเกาะกรุงนั้นเป็นเกาะที่ล้อมรอบไปด้วยแม่น้ำลำคลองชีวิตผูกพันกับสายน้ำ จึงปรากฏการสร้างเรือรบมากมาย ในกรุงศรีอยุธยา ยามบ้านเมืองสุขสงบชาวกรุงศรีอยุธยาก็หันมาเล่นเพลงเรือ แข่งเรือเป็นเรื่องเอิกเกริก โดยเฉพาะพระเจ้าแผ่นดินกรุงสยาม เมื่อจะเสด็จฯแปรพระราชฐานไปยังหัวเมืองต่าง ๆ หรือเสด็จฯ ไปทอดผ้ากฐินยังวัดวาอาราม ก็มักจะใช้เรือรบโบราณเหล่านั้นจัดเป็นกระบวนเรือยิ่งใหญ่ ดังนั้นในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชมีกระบวนเรือเพชรพวง ซึ่งเป็นเรือริ้วกระบวนที่ใหญ่มาก จัดออกเป็น 4 สาย แล้วเรือพระที่นั่งตรงกลางอีก 1 สาย ใช้เรือทั้งสิ้นไม่น้อยกว่า 100 ลำ

ระหว่างการเคลื่อนกระบวนก็มีการเห่เรือพร้อมเครื่องประโคม จนเกิดวรรณกรรมร้อยกรองที่ไพเราะยิ่ง คือ กาพย์เห่เรือ ของ เจ้าฟ้าธรรมาธิเบศร์ หรือเจ้าฟ้ากุ้ง ในสมัยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ ตอนปลายสมัยกรุงศรีอยุธยา ซึ่งบรรยายถึงความงดงามและลักษณะของเรือในกระบวนครั้งนั้น บทเห่เรื่อนี้ยังเป็นแม่แบบของกาพย์เห่เรือที่ใช้กันในปัจจุบัน

สมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

ด้วยเหตุที่สมัยของสมเด็จพระนารายณ์มหาราชนั้น บ้านเมืองเจริญรุ่งเรือง มีการเจริญสัมพันธไมตรีกับประเทศต่าง ๆ มากมาย ทั้งทรงสร้างเมืองลพบุรีขึ้น จึงมีการเสด็จฯ โดยกระบวนพยุหยาตราชลมารค และในบางโอกาสก็โปรดเกล้าฯ ให้จัดกระบวนเรือหลวงออกรับคณะราชทูตและแห่พระราชสาสน์ของพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 แห่งประเทศฝรั่งเศส จากกรุงศรีอยุธยา มายังเมืองลพบุรี

ในช่วงปี พ.ศ. 2199-2231 ปรากฏหลักฐานว่าเมื่อพระองค์เสด็จแปรพระราชฐานไปยังหัวเมืองต่าง ๆ มีการจัดกระบวนพยุหยาตราที่เรียกว่า “ขบวนเพชรพวง” เป็นริ้วกระบวนยิ่งใหญ่ 4 สาย พร้อมริ้วเรือพระที่นั่ง ตรงกลางอีก 1 สาย มีเรือทั้งสิ้นไม่ต่ำกว่า 100 ลำ ซึ่งนับเป็นกระบวนพยุหยาตราที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในประวัติศาสตร์และนับเป็นต้นแบบสำคัญของกระบวนพยุหยาตราฯ ในสมัยต่อ ๆ มา

การจัดการกระบวนพยุหยาตราลมารคในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชที่กล่าวมานี้ จัดได้ว่าเป็นริ้วกระบวนใหญ่แสดงความมั่งคั่งของราชสำนักไทยในครั้งนั้นได้เป็นอย่างดี ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับริ้วกระบวนเรือในสมัยต่อมา จะพบว่าค่อย ๆ ตัดทอนลงไปเรื่อย ๆ เพราะเรือชำรุดไปตามกาลเวลาบ้าง ไม่มีผู้รู้จักทำขึ้นใหม่ให้ถูกต้องตามแผนโบราณบ้างจึงเหลืออยู่เท่าที่พอจะรักษาไว้ได้เท่านั้น จนกระทั่งถึงคราวเสียกรุงศรีอยุธยา

บันทึกของนิโคลาส แชแวร์

ภาพขบวนเรือพระราชพิธี ในการพระราชพิธีลงทรงสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศ สยามมกุฎราชกุมารในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ตามบันทึกของ นิโคลาส แชแวร์ ราชทูตฝรั่งเศสซึ่งเดินทางเข้ามาในสมัยนั้น ได้บันทึกไว้ในหนังสือ ประวัติศาสตร์แห่งราชอาณาจักรสยาม ถึงขบวนเรือไว้ว่า

"ไม่สามารถเทียบความงามกับขบวนเรืออื่นใดได้ เป็นขบวนเรือที่มหัศจรรย์ มีเรือกว่า 200 ลำ โดยมีเรือพระที่นั่งพายเป็นคู่ ๆ ไปข้างหน้า เรือพระที่นั่งนั้น ใช้ฝีพายของพวกแขนแดงที่ได้รับการฝึกพายมาจนชำนาญ ทุกคนสวมหมวก เสื้อ ปลอกเข้า ปลอกแขน มีทองคำประดับ เวลาพายพร้อมกับเป็นจังหวะจะโคน พายนั้นก็ เป็นทอง เสียงพายกระทบเป็นเสียงประสานไปกับทำนองเพลงยอพระเกียรติของพระเจ้าแผ่นดิน"

บันทึกของกวี ตาซาร์ด

ในปี พ.ศ. 2228 พระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ทรงส่งลาลูแบร์เป็นราชทูตเข้ามายังประเทศไทย พร้อมกับคณะบาทหลวงเยซุอิตซึ่งมีบาทหลวงผู้หนึ่งคือ กวี ตาซาร์ด เป็นผู้บันทึกเหตุการณ์ไว้ในหนังสือเรื่อง จดหมายเหตุการเดินทางสู่ประเทศสยาม ในตอนหนึ่งได้เล่าถึงขบวนเรือที่ใช้ออกรับเครื่องราชบรรณาการว่า

"มีเรือบัลลังก์ขนาดใหญ่ 4 ลำมา แต่ละลำมีฝีพายถึง 80 คน ซึ่งเราไม่เคยเห็นเช่นนั้นมาก่อน 2 ลำแรกนั้นหัวเรือทำเป็นรูปเหมือนม้าปิดทองทั้งลำ เมื่อเห็นมันมาแต่ไกลในลำน้ำนั้นดูคล้ายกับมันมีชีวิตชีวา มีเจ้าหน้าที่กองทหารรักษาพระองค์ 2 นายมาในเรือทั้ง 2 ลำ เพื่อรับเครื่องราชบรรณาการของสมเด็จพระเจ้ากรุงฝรั่งเศส ครั้นบรรทุกเสร็จแล้วก็ถอยออกไปลอยลำอยู่กลางแม่น้ำอย่างสงบเงียบ และตลอดเวลาที่ลอยลำอยู่นี้ ไม่มีสุ่มเสียงใดเลยบนฝั่ง และไม่มีเรือลำใดเลยแล่นขึ้นลงในแม่น้ำ เป็นการแสดงความเคารพต่อเรือบัลลังก์หลวง และเครื่องราชบรรณาการที่บรรทุกอยู่นั้น"

บาทหลวง ตาซาร์ด ยังเขียนถึงขบวนเรือที่แห่พระราชสาสน์ และเครื่องราชบรรณาการที่เดินทางออกจากกรุงศรีอยุธยา ไปยังเมืองลพบุรีไว้อีกด้วยว่า

"ขบวนอันยืดยาวของเรือบัลลังก์หลวง ซึ่งเคลื่อนที่ไปอย่างมีระเบียบเรียบร้อยนี้มีจำนวนถึง 150 ลำผนวกกับเรือลำอื่น ๆ เข้าอีกก็แน่นแม่น้ำ แลไปได้สุดสายตา อันเป็นทัศนียภาพที่งดงามยิ่งนัก เสียงเห่แสดงความยินดีตามธรรมเนียมนิยมของชาวสยาม อันคล้ายจะรุกไล่เข้าประกับข้าศึกนั้น ก้องไปทั้งฟากแม่น้ำ ซึ่งมีประชาชาพลเมืองมาคอยชมขบวนเรือยาตราอันมหิหารนี้อยู่"

สมัยกรุงธนบุรี

ในสมัยสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ทรงสร้างเรือขึ้นใหม่ทั้งชุดแต่ส่วนใหญ่เป็นเรือที่ใช้ในการรบทั้งสิ้น เพราะในสมัยนั้นมีแต่การศึกสงครามโดยมีการแห่เรือสำคัญ คือ ในการพระราชพิธีสมโภชรับพระพุทธรูปหามณีรัตนปฏิมากร ซึ่งอัญเชิญมาจากเวียงจันทน์และมาแห่พักไว้ที่กรุงเก่าคือพระนครศรีอยุธยา มีข้อความในหมายรับสั่งพรรณนากระบวนเรือที่แห่มาจากต้นทางว่ารวมเรือแห่ทั้งปวง 115 ลำ และสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีเสด็จพระราชดำเนินขึ้นไปสมทบที่พระตำหนักบางธรณีกรุงเก่า ความว่ามีเรือแห่มารวมกันเป็นจำนวน 246 ลำ

สมัยกรุงรัตนโกสินทร์

ครั้นมาถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช พระองค์ได้ทรงสร้างเรือขึ้นมาใหม่อีก 67 ลำ ซึ่งมีทั้งเรือพระที่นั่ง เรือกระบวนปิดทอง เรือพิฆาต และเรือแซง ซึ่งเป็นเรือที่สำคัญ ๆ เป็นที่รู้จักมาจนเท่าทุกวันนี้ ในรัชกาลต่อ ๆ มา ก็ยังมีการสร้างเรือเพิ่มขึ้นมาอีก

รัชกาลที่ 2 2 ลำ

รัชกาลที่ 3 24 ลำ

รัชกาลที่ 4 7 ลำ

รัชกาลที่ 5 1 ลำ

รัชกาลที่ 6 2 ลำ

จากนั้นก็มิได้มีการสร้างเรืออีกจนถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร จึงได้มีการสร้างเรือพระที่นั่งนารายณ์ทรงสุบรรณ รัชกาลที่ 9 เนื่องในโอกาสพระราชพิธีกาญจนาภิเษก เรือที่สำคัญ ๆ และตกทอดมาจนถึงปัจจุบัน ก็ได้แก่ เรือพระที่นั่งอนันตนาคราช สร้างขึ้นครั้งแรกในรัชกาลที่ 4 และมาสร้างขึ้นแทนลำเดิมอีกในรัชกาลที่ 6 เรือพระที่นั่งอเนกชาติภุชงค์ สร้างขึ้นในรัชกาลที่ 5 และ เรือพระที่นั่งสุพรรณหงส์ สร้างขึ้นในรัชกาลที่ 6

ในช่วงสมัยสงครามมหาเอเชียบูรพา อุเรือพระที่นั่งที่ปากคลองบางกอกน้อยถูกถูกระเบิดถล่มจนเรือเสียหายไปหลายลำ จากนั้นจึงมีการซ่อมแซมเรือและโอนเรือพระราชพิธี 36 ลำ ให้กรมศิลปากรดูแลเก็บรักษาไว้ที่อุเรือพระราชพิธีปากคลองบางกอกน้อย และส่วนที่เหลืออีกราว 32 ลำ เป็นพวกเรือตำรวจ เรือตั้ง เรือแข่ง ซึ่งกองทัพเรือเก็บรักษาไว้

ในรัชกาลที่ 9

พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร เสด็จพระราชดำเนินถวายผ้าพระกฐิน โดยกระบวนพยุหยาตราชลมารค ณ วัดอรุณราชวรารามใน พระราชพิธีกาญจนาภิเษก

ภาพขบวนเรือพระราชพิธี ในงานประชุมเอเปค 2003

สำหรับในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ได้มีการจัดกระบวนพยุหยาตราชลมารคทั้งสิ้น 18 ครั้ง ดังนี้

กระบวนพยุหยาตราชลมารค ในการฉลอง 25 พุทธศตวรรษ เมื่อ 14 พฤษภาคม พ.ศ. 2500

กระบวนพยุหยาตราชลมารค (น้อย) การเสด็จพระราชดำเนินถวายผ้าพระกฐิน ณ วัดอรุณราชวราราม เมื่อ 15 พฤศจิกายน พ.ศ. 2502

กระบวนพยุหยาตราชลมารค (น้อย) การเสด็จพระราชดำเนินถวายผ้าพระกฐิน ณ วัดอรุณราชวราราม เมื่อ 2 พฤศจิกายน พ.ศ. 2504

กระบวนพยุหยาตราชลมารค (น้อย) การเสด็จพระราชดำเนินถวายผ้าพระกฐิน ณ วัดอรุณราชวราราม เมื่อ 22 ตุลาคม พ.ศ. 2505

กระบวนพยุหยาตราชลมารค (น้อย) การเสด็จพระราชดำเนินถวายผ้าพระกฐิน ณ วัดอรุณราชวราราม เมื่อ 30 ตุลาคม พ.ศ. 2507

กระบวนพยุหยาตราชลมารค (น้อย) การเสด็จพระราชดำเนินถวายผ้าพระกฐิน ณ วัดอรุณราชวราราม เมื่อ 19 ตุลาคม พ.ศ. 2508

กระบวนพยุหยาตราชลมารค (น้อย) การเสด็จพระราชดำเนินถวายผ้าพระกฐิน ณ วัดอรุณราชวราราม เมื่อ 27 ตุลาคม พ.ศ. 2510

กระบวนพยุหยาตราชลมารค (ใหญ่) กรุงรัตนโกสินทร์มีอายุครบ 200 ปี เสด็จพระราชดำเนินไปบวงสรวงสมเด็จพระบูรพมหากษัตริย์เจ้า เมื่อ 5 เมษายน พ.ศ. 2525

กระบวนพยุหยาตราชลมารค (น้อย) แห่พระพุทธสิหิงค์ เมื่อ 12 เมษายน พ.ศ. 2525

กระบวนพยุหยาตราชลมารค (ใหญ่) การพระราชทานพระพุทธรูปนวราชบพิตร ประจำกรุงเทพมหานคร เมื่อ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2525

กระบวนพยุหยาตราชลมารค (ใหญ่) การเสด็จพระราชดำเนินถวายผ้าพระกฐิน ณ วัดอรุณราชวราราม เมื่อ 16 ตุลาคม พ.ศ. 2530

กระบวนพยุหยาตราชลมารค (ใหญ่) การเสด็จพระราชดำเนินถวายผ้าพระกฐิน ณ วัดอรุณราชวราราม เมื่อ 7 พฤศจิกายน พ.ศ. 2539

กระบวนพยุหยาตราชลมารค (ใหญ่) การเสด็จพระราชดำเนินถวายผ้าพระกฐิน ณ วัดอรุณราชวราราม เมื่อ 4 พฤศจิกายน พ.ศ. 2542

ขบวนเรือพระราชพิธี การประชุมกลุ่มความร่วมมือทางเศรษฐกิจในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก หรือเอเปก 2003 เมื่อ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2546 (พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร มีได้เสด็จโดยกระบวนเรือ)

ขบวนเรือพระราชพิธี ฉลองสิริราชสมบัติครบ 60 ปี เมื่อ 12 มิถุนายน พ.ศ. 2549 (พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร มิได้เสด็จโดยกระบวนเรือ)

กระบวนพยุหยาตราชลมารค (ใหญ่) การเสด็จพระราชดำเนินถวายผ้าพระกฐิน ณ วัดอรุณราชวราราม เมื่อ 5 พฤศจิกายน พ.ศ. 2550

กระบวนพยุหยาตราชลมารค (ใหญ่) การเสด็จพระราชดำเนินถวายผ้าพระกฐิน ณ วัดอรุณราชวราราม เมื่อ 9 พฤศจิกายน พ.ศ. 2555 (เลื่อนการจัดกระบวนจากเดิมในวันที่ 22 ตุลาคม พ.ศ. 2554 เนื่องจากกระแสน้ำและระดับน้ำในแม่น้ำเจ้าพระยาสูงและไหลแรง)

สำหรับกระบวนพยุหยาตราที่มีในปัจจุบันนั้น ส่วนมากจะเป็นการเสด็จไปทอดผ้าพระกฐิน ณ วัดอรุณราชวราราม และพิธีสำคัญต่าง ๆ สำหรับงานเอเปก ค.ศ. 2003 และงานฉลองสิริราชสมบัติครบ 60 ปี นั้น เป็นเพียงการสาธิตแก่กระบวนเรือซึ่งพระบาทสมเด็จพระมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร มิได้เสด็จในกระบวน

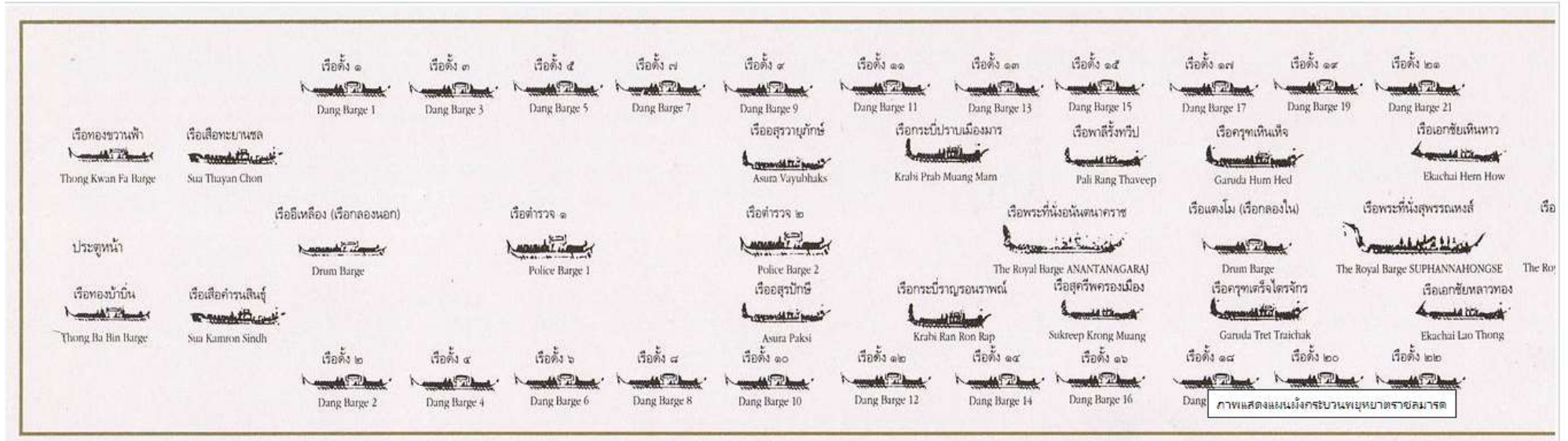
ในรัชกาลที่ 10

สำหรับรัชสมัยรัชกาลที่ 10 ได้มีการจัดกระบวนพยุหยาตราชลมารคครั้งแรก ในการพระราชพิธีบรมราชาภิเษก พุทธศักราช 2562 โดยการเสด็จพระราชดำเนินเสียบพระนครโดยกระบวนพยุหยาตราชลมารค จากท่าวาสุกรี ไปยังท่าราชวรดิฐ ในวันที่ 12 ธันวาคม พ.ศ. 2562 (เลื่อนจากเดิมวันที่ 24 ตุลาคม พ.ศ. 2562 เนื่องจากมีกระแสน้ำในแม่น้ำเจ้าพระยาสูงขึ้น)

เส้นทางเดินเรือ

จุดเริ่มต้นของกระบวนเรื่อนั้นคือบริเวณท่าวาสุกรี โดยจะมีการจอดเรือตั้งแต่หน้าสะพานกรุงธน ไปถึงหลังสะพานพระราม 8 เรือจะเริ่มออกจากสะพานพระราม 8 ผ่านป้อมพระสุเมรุสะพานสมเด็จพระปิ่นเกล้า โรงพยาบาลศิริราช กรมอุทกหารเรือ ราชนาวิกสภา พระบรมมหาราชวัง หอประชุม ทร. วัดอรุณราชวราราม และไปจอดเรืออยู่หน้าวัดกัลยาณมิตร

เรือพระราชพิธี

ภาพแสดงแผนผังกระบวนพยุหยาตราของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช

เรือพระที่นั่ง

เรือพระที่นั่งอนันตนาคราช

เรือพระที่นั่งอเนกชาติภุชงค์

เรือพระที่นั่งสุพรรณหงส์

เรือพระที่นั่งนารายณ์ทรงสุบรรณ รัชกาลที่ 9

เรือเอกไชยเหินหวา

เรือเอกไชยหลาวทอง

เรือพาลีรั้งทวีป

เรือสุกรีพรองเมือง

เรืออสุรวายุภักซ์

เรืออสุรปักษี

เรือกระบี่ปราบเมืองमार

เรือกระบี่ราญรอนราพณ์

เรือครุฑเหินเห็จ

เรือครุฑตรีจไตรจักร

เรือเสื่อทยานชล

เรือเสื่อคำรณสินธุ์

เรืออีเหื่อง

เรือทองขวานฟ้า

เรือทองบัวบิน

เรือแดงโม

เรือตั้ง

เรือแข่ง

เรือตำรวจ

ความรู้ 7 ข้อ จากนิทรรศการขบวนพยุหยาตราทางชลมารค

ศูนย์ภาพมติชน : ภาพ

ก่อนจะได้ชมความสวยงามของขบวนพยุหยาตราทางชลมารค ในการเสด็จพระราชดำเนินเลียบพระนคร โดยขบวนพยุหยาตราทางชลมารค เนื่องในพระราชพิธีบรมราชาภิเษก พุทธศักราช 2562 ในวันที่ 12 ธันวาคมนี้ เป็นการดีสำหรับคนที่สนใจอยากมีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับพระราชพิธีและขบวนพยุหยาตราทางชลมารค สามารถไปหาข้อมูลกันได้ในนิทรรศการองค์ความรู้เกี่ยวกับการเสด็จพระราชดำเนินเลียบพระนคร โดยขบวนพยุหยาตราทางชลมารค เนื่องในพระราชพิธีบรมราชาภิเษก พุทธศักราช 2562 ซึ่งกระทรวงวัฒนธรรมจัดขึ้นระหว่างวันที่ 25 ตุลาคม-11 พฤศจิกายน 2562 ณ ท้องสนามหลวง

นิทรรศการองค์ความรู้เกี่ยวกับการเสด็จพระราชดำเนินเลียบพระนคร โดยขบวนพยุหยาตราทางชลมารคแบ่งพื้นที่จัดงานเป็น 4 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 “เกลิงถวัลยราชสมบัติ สยามรัฐสีมา” มีรูปแบบการจัดแสดงแบ่งออกเป็น 3 ห้อง ได้แก่

ห้องที่ 1 “มหามงคลสมัยพระขวัญไผ่เถลิงรัช” จัดแสดงองค์ความรู้เกี่ยวกับพระราชพิธีบรมราชาภิเษกในสมัยรัตนโกสินทร์จนถึงปัจจุบัน โดยมีเนื้อหาและภาพพิธีพลีกรรมตักน้ำศักดิ์สิทธิ์และการแสดงมหรสพสมโภชทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ผ่านจอแอลอีดีและแท่นอักษรเบรลล์สำหรับผู้พิการทางสายตา รวมทั้งห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ e-Book สำหรับสืบค้นและศึกษาข้อมูลภาษาไทยและอังกฤษ

ห้องที่ 2 “นิรมิตเรื่องนทีเถลิงหล้า” จัดแสดงแสง สี เสียง และสื่อผสม นำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับความสุขของคนไทยที่ได้เป็นส่วนหนึ่งในหน้าประวัติศาสตร์ โดย
การฉายภาพ 3 มิติ บนจอแอลอีดี วิชวล พาโนรามา ความยาว 40 เมตร ประกอบการแสดงศิลปวัฒนธรรม และการแสดงขบวนเรือพยุหยาตราทางชลมารคด้วยเรือ
พระราชพิธีจำลอง 52 ลำ จัดรูปขบวนตามแบบแผนสี่มาแต่โบราณ ประกอบเสียงกาศยท์เห่เรือเฉลิมพระเกียรติ จัดแสดงแสง สี เสียง สื่อผสม ชุดนิรมิตเรื่องนที
เถลิงหล้า รอบปกติวันละ 3 รอบ ในเวลา 16.00 น., 18.00 น. และ 20.00 น. รอบพิเศษสำหรับหมู่คณะ เวลา 10.00 น., 12.00 น. และ 14.00 น.

คลองสุโขทัย

ขนาดเรือ

กว้าง	3.30 เมตร
ยาว	25.54 เมตร
ลึก	0.27 เมตร

ขนาดของเรือ (ไทย)

ห้องที่ 3 “ขบวนนาวาอารยศิลป์แผ่นดินสยาม” จัดแสดงองค์ความรู้เกี่ยวกับขบวนพระยุหยาตราทางชลมารคตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาจนถึงปัจจุบัน โดยนำเสนอภาพขบวนเรือผ่านจอแอลอีดี รวมทั้งภาพยนต์เท่เรือ จำลองภาพเรือ 52 ลำ ประกอบคำบรรยาย พร้อมทั้งจัดแสดงเครื่องดนตรีประกอบการเท่เรือ และหุ่นแสดงเครื่องแต่งกายของพนักงานประจำเรือ

ส่วนที่ 2 “ศรีสุภยาตรา ปวงประชารวมใจถวายพระพร” จัดแสดงเรือพระที่นั่งจำลอง 4 ลำ ได้แก่ เรือพระที่นั่งสุพรรณหงส์, เรือพระที่นั่งนารายณ์ทรงสุบรรณ รัชกาลที่ 9, เรือพระที่นั่งอนันตนาคราช และเรือพระที่นั่งอเนกชาติภุชงค์ ประกอบการแสดงเห่เรือจากกองทัพเรือ รวมทั้ง มีการแสดงศิลปวัฒนธรรมจาก 4 ภูมิภาค และการแสดงโขน เรื่อง รามเกียรติ์ การแสดงละครนอก ละครใน โดยนักแสดงจากกรมศิลปากรและสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ จัดแสดงวันละ 2 รอบ เวลา 18.30-20.00 น. และเวลา 20.30-22.00 น.

ส่วนที่ 3 “ม่านธาราลือขจรเฉลิมราชย์องค์ราชัน” จัดแสดงม่านน้ำประกอบแสง สี เสียง เฉลิมพระเกียรติฯ นำเสนอเรื่องราววิถีชีวิตคนไทยกับสายน้ำที่ผูกพันมาอย่างยาวนาน และความวิจิตรตระการตาของโซนเรือขบวนพยุหยาตราทางชลมารค รวมทั้งพระราชกรณียกิจต่าง ๆ ผ่านเทคนิคม่านน้ำ

ส่วนที่ 4 “เอ็มอิมสุขสันต์ครบครันสำหรับไทย” จำหน่ายสุดยอดอาหารไทยเลิศรสจากร้านที่มีชื่อเสียง โดยเปิดจำหน่ายเวลา 11.00-20.00 น.

และต่อไปนี้เป็น ตัวอย่างองค์ความรู้ 7 ข้อเกี่ยวกับขบวนพยุหยาตราทางชลมารค และการเสด็จพระราชดำเนินเลียบพระนคร โดยขบวนพยุหยาตราทางชลมารค ที่ “ดีไลฟ์-ประชาชาติธุรกิจ” เรียบเรียงมาจากนิทรรศการนี้

1.การเสด็จพระราชดำเนินเลียบพระนคร โดยขบวนพยุหยาตราทางชลมารค ครั้งแรกในรอบ 94 ปี

การเสด็จพระราชดำเนินเลียบพระนคร โดยขบวนพยุหยาตราทางชลมารคครั้งนี้เป็นครั้งแรกในรอบ 94 ปี การเสด็จพระราชดำเนินเลียบพระนคร โดยขบวนพยุหยาตราทางชลมารคครั้งก่อนหน้านี้นี้จัดขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 7 เมื่อวันที่ 3 มีนาคม พ.ศ. 2468 (นับแบบปัจจุบันเป็น พ.ศ. 2469) ส่วนในสมัยรัชกาลที่ 8 ไม่มีการเสด็จพระราชดำเนินเลียบพระนคร โดยขบวนพยุหยาตราทางชลมารค เนื่องจากพระองค์เสด็จสวรรคตก่อนพระราชพิธีบรมราชาภิเษก ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 9 มีการจัดขบวนพยุหยาตราทางชลมารค 17 ครั้ง แต่เป็นการจัดขึ้นเพื่อเสด็จฯไปถวายผ้าพระกฐิน และโอกาสอื่น ๆ ตลอดรัชสมัยไม่ได้มีการเสด็จพระราชดำเนินเลียบพระนคร โดยขบวนพยุหยาตราทางชลมารค

2.ความหมายและนัยของ “ขบวนพยุหยาตราทางชลมารค”

ขบวนพยุหยาตราทางชลมารค คือ ขบวนเรือพระราชพิธีอันยิ่งใหญ่ในการเสด็จพระราชดำเนินโดยการยกกองทัพไปทางเรือ เป็นสัญลักษณ์แห่งแสนยานุภาพอันยิ่งใหญ่เกรียงไกร แสดงถึงบุญญาธิการ พระราชอำนาจ และบารมีอันสูงส่งของสมเด็จพระมหากษัตริย์ ส่วนในเวลาว่างศึกสงคราม พระมหากษัตริย์มักโปรดใช้ขบวนเรือ โดยเสด็จพระราชดำเนินไปทรงบำเพ็ญพระราชกุศลต่าง ๆ เช่น ถวายผ้าพระกฐิน หรือเสด็จฯนมัสการพระพุทธบาท โดยถือว่าเป็นการฝึกซ้อมเรียกระดมพลไปด้วย

ในปัจจุบันขบวนพยุหยาตราทางชลมารคแสดงออกถึงความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะอย่างหนึ่งของไทย ทางด้านศิลปะและประเพณี วัฒนธรรมอันเก่าแก่ และสถาบันพระมหากษัตริย์

3.การจัดขบวนพยุหยาตราทางชลมารคครั้งแรกเกิดขึ้นสมัยพระเจ้าอู่ทอง

ตามหลักฐานเก่าแก่ที่สุดที่ปรากฏในกฎมณเฑียรบาลพบว่า ในสมัยอยุธยาตอนต้นมีการจัดขบวนพยุหยาตราทางชลมารคขึ้นตั้งแต่ในสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 (พระเจ้าอู่ทอง) กษัตริย์พระองค์แรกของอาณาจักรอยุธยา

4.กรุงรัตนโกสินทร์รับเรือพระราชพิธีมาจากกรุงธนบุรี 67 ลำ

ในหนังสือประวัติศาสตร์เรือรบไทยอธิบายไว้ว่า เรือพระที่นั่งทรงประเภทต่าง ๆ ที่ปรากฏชื่อในสมัยรัชกาลที่ 1 นั้นมีจำนวนมาก ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นมรดกสืบทอดต่อมาจากรัชกาลของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช แห่งกรุงธนบุรี ผู้ทรงกอบกู้เอกราชสยามจากพม่า และรับสั่งให้เร่งสร้างเรือพระราชพิธีขึ้นใหม่ในรัชกาลของพระองค์ จำนวน 67 ลำ เช่น เรือพระที่นั่งศรีสมรรถไชย เรือพระที่นั่งบัลลังก์แก้วจักรพรรดิ เรือพระที่นั่งสวัสดิขิงชัย เรือพระที่นั่งบัลลังก์บุษบกพิศาล เรือพระที่นั่งบัลลังก์จักรพรรดิ เรือพระที่นั่งบัลลังก์ทินกรสองศรี เรือพระที่นั่งพیمانเมืองอินทร์ เรือพระที่นั่งสำเภาทองท้ายรถ และเรือพระที่นั่งศรีสุพรรณหงส์ เป็นต้น

5.ในครั้งนี้มี การแต่งบทเห่เรือขึ้นใหม่ 3 บท

บทเห่เรือในการเสด็จพระราชดำเนินเสียบพระนคร โดยขบวนพยุหยาตราทางชลมารคในครั้งนี้ได้ประพันธ์ขึ้นใหม่ จำนวน 3 องค์ ได้แก่ บทสรรเสริญพระบารมี บทชมเรือ และบทชมเมือง โดยนาวาเอกทองย้อย แสงสินชัย ศิลปินแห่งชาติ เป็นผู้ประพันธ์ นาวาเอกณัฐวัฒน์ อร่ามเกลื้อ เป็นผู้เห่เรือ

6.ขบวนเรือ 52 ลำ แบ่งเป็น 3 สาย 5 รั้ว

ขบวนพยุหยาตราทางชลมารค เนื่องในพระราชพิธีบรมราชาภิเษก พุทธศักราช 2562 ประกอบด้วยเรือ 52 ลำ แบ่งออกเป็น 3 สาย 5 รั้ว ได้แก่ 1.รั้วสายกลาง เป็นรั้วสายสำคัญ ประกอบด้วย เรือพระที่นั่ง 4 ลำ เรืออีเหลื่อง (เรือกลองนอก) เรือแตงโม (เรือกลองใน) เรือตำรวจ 3 ลำ และเรือแซง 1 ลำ 2.รั้วสายใน ขนาบข้างสาย

เรือพระที่นั่ง ประกอบด้วย เรือทองขวานฟ้า และเรือทองบ้ำป็น เป็นเรือประตุน้ำ เรือเสื่อทะยานชลและเรือเสื่อคำณสินธุ์ เป็นเรือพิฆาต เรือรูปสัตว์ 8 ลำ เรือเอกไชยเหินหวา และเรือเอกไชยหลาวทอง ซึ่งเป็นเรือคู่ซึก 3.ริ้วสายนอก ประกอบด้วย เรือตั้ง 22 ลำ และเรือแซง 6 ลำ แบ่งเป็นริ้วละ 14 ลำ

เรือพระที่นั่งสุพรรณหงส์

7.หน้าที่ของเรือพระที่นั่งทั้ง 4 ลำ

นายวิชฌุ เครื่องาม รองนายกรัฐมนตรี ให้ข้อมูลหน้าที่ของเรือพระที่นั่งในครั้งนี้ว่า เรือพระที่นั่งอนันตนาคราช ทำหน้าที่อัญเชิญพระพุทธรูปสำคัญ เรือพระที่นั่งสุพรรณหงส์ เป็นเรือพระที่นั่งทรงสำหรับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เรือพระที่นั่งอนเนกชาติภุชงค์ เป็นเรือพลับพลาเปลื้องเครื่องก่อนที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะเสด็จฯไปประทับเรือพระที่นั่งทรง และเป็นเรือพระที่นั่งทรงสำหรับพระบรมวงศานุวงศ์ ส่วนเรือพระที่นั่งนารายณ์ทรงสุบรรณ รัชกาลที่ 9 เป็นเรือพระที่นั่งรอง มีหน้าที่เป็นเรือพระที่นั่งสำรอง ในกรณีที่มีเหตุจำเป็นต้องเปลี่ยนเรือพระที่นั่งทรง

เรือพระที่นั่งอนันตนาคราช

เรือ 52 ลำ กับกำลังพล 2,331 นาย ในขบวนพยุหยาตราทางชลมารค

รุ่งนภา พิมมะศรี : เรื่อง

ในวันที่ ๑๒ ธันวาคมนี้ ชาวไทยจะได้เห็นภาพความยิ่งใหญ่และสวยงามตระการตาของ ขบวนพยุหยาตราทางชลมารค ในการเสด็จพระราชดำเนินเลียบพระนครโดยขบวนพยุหยาตราทางชลมารค เนื่องในพระราชพิธีบรมราชาภิเษก พุทธศักราช ๒๕๖๒ ซึ่งเป็นการจัดขบวนพยุหยาตราทางชลมารคครั้งแรกในรอบ ๗ ปี นับตั้งแต่เมื่อครั้งที่พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ เสด็จฯโดยขบวนพยุหยาตราทางชลมารค (ใหญ่) เมื่อวันที่ ๙ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๕

ก่อนที่จะได้เห็นหรือได้เป็นส่วนหนึ่งในพระราชพิธีครั้งยิ่งใหญ่นี้ “ดีไลฟ์-ประชาชาติธุรกิจ” ได้รวบรวมและเรียบเรียงข้อมูลเรือทั้ง ๕๒ ลำ ในขบวนพยุหยาตราทางชลมารค พร้อมทั้งรูปแบบการจัดขบวนพยุหยาตราทางชลมารคมาให้ได้อ่าน เตรียมความรู้ความเข้าใจกันก่อนที่จะได้ชมของจริง

การจัดขบวนพยุหยาตราทางชลมารค ในการเสด็จพระราชดำเนินเลียบพระนครโดยขบวนพยุหยาตราทางชลมารค เนื่องในพระราชพิธีบรมราชาภิเษก พุทธศักราช ๒๕๖๒ ประกอบด้วย เรือทั้งหมด ๕๒ ลำ ใช้กำลังพลประจำเรือรวม ๒,๓๓๑ นาย แบ่งเป็น กำลังพลฝีพาย ๒,๒๐๐ นาย และกำลังพลที่เกี่ยวข้อง เช่น กำลังพลจาก สำนักพระราชวัง และนักดนตรีประจำเรือ ๑๓๑ นาย สำหรับการจัดรูปขบวนพยุหยาตราทางชลมารค แบ่งออกเป็น ๕ รั้ว ๓ สาย ดังนี้

รั้วสายกลาง เป็นเรือสายสำคัญ ประกอบด้วย เรือพระที่นั่ง ๔ ลำ ได้แก่ เรือพระที่นั่งสุพรรณหงส์ เรือพระที่นั่งอนันตนาคราช เรือพระที่นั่งนารายณ์ทรงสุบรรณ รัชกาลที่ ๙ และเรือพระที่นั่งอเนกชาติภุชงค์ นอกจากนี้มี เรืออีเหลื่อง (เรือกลองนอก) เรือแตงโม (เรือกลองใน) ซึ่งเป็นเรือของผู้บัญชาการขบวนเรือ พร้อมด้วยเรือตำรวจ ๓ ลำ และเรือแซง ๑ ลำ รวมเป็นจำนวน ๑๐ ลำ

เรือพระที่นั่งสุพรรณหงส์

เรือพระที่นั่งสุพรรณหงส์

มีมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา เดิมชื่อเรือพระที่นั่งศรีสุพรรณหงส์ ลำปัจจุบันนี้เป็นเรือสร้างใหม่ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๕) แต่แล้วเสร็จในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๖) ประกอบพิธีปล่อยเรือลงน้ำเมื่อ ๑๓ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๕๔

ลักษณะโขนหัวเรือจำหลักเป็นรูปหงส์ ลงรักปิดทองประดับกระจก มีพู่จามรีห้อยปลายพู่เป็นแก้วผลึก ภายนอกทาสีดำ ท้องเรือภายในทาสีแดง ตอนกลางลำเรือทอดบัลลังก์กัญญา หรือบุษบก สำหรับเป็นที่ประทับ เรือมีความยาว ๔๔.๙๐ เมตร กว้าง ๓.๑๗ เมตร ลึก ๐.๙๔ เมตร

ใช้กำลังพลรวมจำนวน ๗๑ นาย แยกเป็น กำลังพลประจำเรือ ๖๔ นาย ประกอบด้วย นายเรือ ๒ นาย นายท้าย ๒ นาย ฝีพาย ๕๐ นาย คนถือธงท้าย ๑ นาย พลสัญญาณ ๑ นาย คนขานยาว ๑ นาย คนถือฉัตร ๗ นาย และเจ้าหน้าที่สำนักพระราชวัง จำนวน ๗ นาย

เมื่อวันที่ ๔ มิ.ย. พ.ศ. ๒๕๓๕ องค์การเรือโลกแห่งสหราชอาณาจักร พิจารณามอบรางวัลเรือโลกแก่เรือพระที่นั่งสุพรรณหงส์ โดยคณะกรรมการองค์การ World Ship Trust เข้าเฝ้าฯ พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายเหรียญรางวัลเรือพระที่นั่งสุพรรณหงส์ เหรียญรางวัลมรดกทางทะเลขององค์การเรือโลก ประจำปี พ.ศ. ๒๕๓๕ (The World Ship Trust Maritime Heritage Award “Suphannahong Royal Barge”) ซึ่งพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ได้พระราชทานเหรียญรางวัลดังกล่าวแก่อธิบดีกรมศิลปากร ในฐานะเป็นหน่วยงานรับผิดชอบดูแลรักษาเรือพระที่นั่งสุพรรณหงส์

เรือพระที่นั่งอนันตนาคราช

เรือพระที่นั่งอนันตนาคราช

สร้างขึ้นครั้งแรกในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๓) ส่วนลำปัจจุบันนั้นเป็นเรือสร้างใหม่ในสมัยรัชกาลที่ ๖ ลักษณะโขนเรือปิดทองประดับกระจกเป็นรูปพญานันตนาคราช หรือพญานาค ๗ เศียร กลางลำเรือทอดบุษบกใช้ประดิษฐานพระพุทธรูป หรือผ้าพระกฐิน ลำเรือภายนอกทาสีเขียว ท้องเรือภายในทาสีแดง ตัวเรือมีความยาว ๔๔.๘๕ เมตร กว้าง ๒.๕๘ เมตร ลึก ๐.๘๗ เมตร

ใช้กำลังพลรวมจำนวน ๗๒ นาย แยกเป็น กำลังพลประจำเรือ ๖๙ นาย ประกอบด้วย นายเรือ ๒ นาย นายท้าย ๒ นาย ฝีพาย ๕๔ นาย คนถือธงท้าย ๑ นาย พลสัญญาณ ๑ นาย คนถือฉัตร ๗ นาย คนขนยาว ๑ นาย พนักงานเหเรือ ๑ นาย และเจ้าหน้าที่สำนักพระราชวัง จำนวน ๓ นาย

เรือพระที่นั่งนารายณ์ทรงสุบรรณ รัชกาลที่ ๙

จัดสร้างขึ้นเพื่อเฉลิมฉลองในวโรกาสพระราชพิธีกาญจนาภิเษกแห่ง พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ในวันที่ ๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๓๙ โดยกองทัพเรือร่วมกับกรมศิลปากรได้นำชิ้นเรือพระที่นั่งนารายณ์ทรงสุบรรณ ที่สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ ๓ และรัชกาลที่ ๔ มาเป็นต้นแบบ โดยกองทัพเรือสร้างในส่วนที่เป็นโครงสร้างเรือ พาย และคัตฉาก ส่วนกรมศิลปากรดำเนินการในงานที่เกี่ยวกับศิลปกรรมของเรือทั้งหมด

พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร พร้อมด้วย สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ได้เสด็จพระราชดำเนินไปทรงวางกระดูกงูเรือ ณ กรมอุทยานเรือ กรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ ๕ ก.ย. พ.ศ. ๒๕๓๗ และได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร (พระราชอิสริยยศขณะนั้น) เสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์ในพิธีปล่อยเรือพระที่นั่งนารายณ์ทรงสุบรรณ รัชกาลที่ ๙ ลงน้ำเมื่อวันที่ ๕ เมษายน พ.ศ. ๒๕๓๙

เรือพระที่นั่งนารายณ์ทรงสุบรรณ รัชกาลที่ ๙

เรือพระที่นั่งนารายณ์ทรงสุบรรณ รัชกาลที่ ๙ เคยเป็นเรือพระที่นั่งทรงเมื่อคราวเสด็จพระราชดำเนินถวายผ้าพระกฐินโดยขบวนพยุหยาตราทางชลมารค ณ วัดอรุณราชวราราม เมื่อวันที่ ๗ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๓๙

ลักษณะโขนเรือจำหลักรูปพระวิษณุประทับยืนบนครุฑ พระวรกายคล้ำ ในพระกรทั้ง ๔ ทรงถือจักร สังข์ คทา และตรีศูล ประทับบนครุฑยุคนาค หรือครุฑที่จับนาค ๒ ตัวชูขึ้น ที่หัวเรือเบื้องใต้ครุฑเป็นช่องสำหรับใส่ปืนใหญ่ กลางลำเรือทอดบัลลังก์กาญจนาและมีแท่นประทับ ท้องเรือภายในทาสีแดง ตัวเรือมีความยาว ๔๔.๓๐ เมตร กว้าง ๓.๒๐ เมตร ลึก ๑.๑๐ เมตร

ใช้กำลังพลรวมจำนวน ๗๑ นาย แยกเป็น กำลังพลประจำเรือ ๖๔ นาย ประกอบด้วย นายเรือ ๒ นาย นายท้าย ๒ นาย ฝีพาย ๕๐ นาย คนถือธงท้าย ๑ นาย พลสัญญาณ ๑ นาย คนถือฉัตร ๗ นาย คนขนยาว ๑ นาย และเจ้าหน้าที่สำนักพระราชวัง จำนวน ๗ นาย

เรือพระที่นั่งอเนกชาติภุชงค์

เป็นเรือสร้างใหม่ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๕) ซึ่งเป็นเรือที่งดการเข้าร่วมขบวนพยุหยาตราทางชลมารค เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๐ เนื่องจากอยู่ในสภาพทรุดโทรมมาก ต่อมาใน พ.ศ. ๒๕๑๒ ได้รับการบูรณะซ่อมแซมครั้งใหญ่ และบูรณะซ่อมแซมแล้วเสร็จใน พ.ศ. ๒๕๑๕

เรือพระที่นั่งอเนกชาติภุชงค์

ลักษณะหัวเรือลงรักปิดทองลายรดน้ำเป็นรูปพญานาคเล็ก ๆ จำนวนมาก ตอนกลางลำเรือทอดบัลลังก์ภัญญา ซึ่งเป็นที่ประทับเปลื้องเครื่อง หรือเปลื้องพระชฎามหากฐิน ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ก่อนเสด็จขึ้นหรือลงเรือพระที่นั่งอีกลำ ลำเรือภายนอกทาสีชมพู ท้องเรือภายในทาสีแดง ตัวเรือมีความยาว ๔๕.๖๗ เมตร กว้าง ๒.๙๑ เมตร ลึก ๐.๙๑ เมตร

ใช้กำลังพลรวม ๘๒ นาย แยกเป็น กำลังพลประจำเรือจำนวน ๗๕ นาย ประกอบด้วย นายเรือ ๒ นาย นายท้าย ๒ นาย ฝีพาย ๖๑ นาย คนถือธงท้าย ๑ นาย พลสัญญาณ ๑ นาย คนถือฉัตร ๗ นาย คนขนยาว ๑ นาย และเจ้าหน้าที่สำนักพระราชวัง ๗ นาย

เรือตำรวจ

เรือตำรวจมีหน้าที่เป็นองครักษ์ มีพระตำรวจหลวงชั้นปลัดกรมนั่งคฤห์ มีจำนวน ๓ ลำ ไม่พบประวัติการสร้าง

รูปร่างและขนาดของเรือทาน้ำมันสีดำเกลี้ยงตลอดทั้งลำเรือ ความยาว ๒๐.๙๗ เมตร ความกว้าง ๑.๔๑ เมตร ความลึกท้องเรือ ๐.๔๗ เมตร

ใช้กำลังพลประจำเรือลำละ ๒๘ นาย ประกอบด้วย นายเรือ ๑ นาย นายท้าย ๒ นาย ฝีพาย ๒๔ นาย พลสัญญาณ ๑ นาย

เรืออีเหลื่อง

เรืออีเหลื่อง (เรือกลองนอก) ใช้สำหรับเป็นเรือกลองบรรเลงดนตรี มีตำแหน่งอยู่ด้านหน้าสุดของริ้วสายกลาง มีเครื่องดนตรีปี่ชวาและกลองแขกใช้ในการบรรเลง ไม่พบหลักฐานการสร้าง พบเพียงหลักฐานการซ่อมใหญ่เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๔ เพื่อใช้สำหรับงานสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ ๒๐๐ ปี ในปี พ.ศ. ๒๕๒๕

ลักษณะเป็นเรือกราบ กว้าง ๑.๖๘ เมตร ยาว ๒๔.๒๕ เมตร ความลึก ๐.๕๕ เมตร

ใช้กำลังพลประจำเรือ ๓๖ นาย ประกอบด้วย นายเรือ ๑ นาย นายท้าย ๒ นาย ฝีพาย ๒๗ นาย พลสัญญาณ ๑ นาย และนักดนตรีประจำเรือ ๕ นาย

เรือแดงโม

เรือแดงโม (เรือกลองใน) ใช้สำหรับผู้บัญชาการกระบวนเรือ และเป็นเรือกลองสำหรับบรรเลง ไม่พบประวัติการสร้าง พบเพียงประวัติการซ่อมใหญ่ในปี พ.ศ. ๒๕๒๔ โดยเปลี่ยนไม้ตัวเรือที่ชำรุดและผูกพันตามกาลเวลาในบางส่วน ทาสีตัวเรือใหม่ และงานส่วนอื่น ๆ อีกเล็กน้อย เพื่อใช้สำหรับงานสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ ๒๐๐ ปี

ลักษณะเป็นเรือกราบ ขนาดเรือกว้าง ๑.๙๑ เมตร ยาวตลอดลำเรือ ๒๔ เมตร ลึก ๖๒ เซนติเมตร

ใช้กำลังพลประจำเรือ ๓๗ นาย ประกอบด้วย นายเรือ ๑ นาย นายท้าย ๒ นาย ฝีพาย ๒๘ นาย พลสัญญาณ ๑ นาย และนักดนตรีประจำเรือ ๕ นาย

เรือแซง

เรือแซงเป็นเรือที่ทำหน้าที่อารักขาพระมหากษัตริย์ เหมือนกับทหารมหาดเล็ก สามารถแซงเรือในขบวนมาอารักขาพระมหากษัตริย์ได้ มีจำนวน ๗ ลำ ไม่พบหลักฐานที่สร้าง แต่มีบันทึกไว้ว่า ในสมัยรัชกาลที่ ๕ ได้จัดเรือแซงจำนวน ๔ ลำ ไว้ท้ายขบวน และในสมัยรัชกาลที่ ๖ ได้เพิ่มสำหรับพระตำรวจอีก ๒ ลำ โดยใน ๔ ลำแรกใช้ทหาร จึงเรียกว่า “เรือแซงทหาร” ส่วนอีก ๒ ลำนั้นเรียก “เรือแซง” ต่อมาในรัชกาลที่ ๗ ได้ตัดเรือแซงของพระตำรวจออกไป และเรือแซงทหารได้เปลี่ยนชื่อเป็นเรือแซงจนถึงปัจจุบัน ในผังการจัดรูปขบวนเรือ เรือแซง ๑-๖ อยู่ในริ้วสายนอก แต่มี ๑ ลำ คือ เรือแซง ๗ ซึ่งเป็นลำที่ปิดท้ายขบวนนั้น อยู่ในตำแหน่งริ้วสายกลางต่อจากเรือตำรวจ

รูปร่างและขนาดเรือ ลักษณะหัวเรือเขดขึ้นเหนือแนวน้ำทาสีดำ แต่ละลำมีขนาดไม่เท่ากัน โดยเรือแซง ๑-๖ มีความยาวเท่ากัน คือ ๒๓.๒ เมตร แต่มีความกว้างไม่เท่ากัน โดยอยู่ระหว่าง ๑.๔๐-๑.๖๒ เมตร ส่วนเรือแซง ๗ มีความยาว ๒๔.๗ เมตร กว้าง ๑.๕ เมตร

ใช้กำลังพลประจำเรือ ๓๔ นาย ประกอบด้วย ฝีพาย ๓๐ นาย นายเรือ ๑ นาย นายท้าย ๒ นาย พลสัญญาณ ๑ นาย

ริ้วสายใน ขนาบข้างสายเรือพระที่นั่ง ประกอบด้วย เรือทองขวานฟ้า และเรือทองบ่าบิน เป็นเรือประตู่หน้า เรือเสื่อทะเลยานชลและเรือเสื่อคำณสินธุ์ เป็นเรือพิฆาต เรือรูปสัตว์ ๘ ลำ ปิดท้ายสายในด้วย เรือเอกไชยเหินหาว และเรือเอกไชยหลาวทอง ซึ่งเป็นเรือคู่ชัก รวมเป็นจำนวน ๑๔ ลำ

เรือทองขวานฟ้า

เรือทองขวานฟ้า และเรือทองบัวบิน

ทำหน้าที่เป็นเรือประตุน้ำ หรือเรือสำหรับนำหน้าขบวนพยุหยาตราทางชลมารค เรือลำเดิมไม่พบหลักฐานในการสร้าง เมื่อครั้งสงครามโลกครั้งที่ ๒ ระเบิดจากอากาศยานที่ถล่มกรุงเทพมหานคร สร้างความเสียหายให้กับเรือพระราชพิธีทั้ง ๒ ลำนี้มาก กรมศิลปากรจึงได้ตัดหัวเรือและท้ายเรือเดิมเก็บไว้ และได้สร้างตัวเรือขึ้นใหม่

เรือทั้ง ๒ ลำมีลักษณะเป็นเรือตั้งทาน้ำมัน ยอดตั้งปิดทอง หัวเรือแกะสลักลวดลาย ท้ายเรือลงรักปิดทองประดับกระจก ตัวเรือความยาว ๓๒.๐๘ เมตร กว้าง ๑.๘๘ เมตร ลึก ๖๔ เซนติเมตร

ใช้กำลังพลประจำเรือลำละ ๔๓ นาย ประกอบด้วย นายเรือ ๑ นาย นายท้าย ๒ นาย ฝีพาย ๓๙ นาย และผู้ให้สัญญาณ ๑ นาย และมีปลัดกระทรวงกลาโหมนั่งในัญญาเรือทองขวานฟ้า ปลัดกระทรวงมหาดไทยนั่งในัญญาเรือทองบัวบิน

เรือเสือทะเลยานชล

เรือเสือทยานชล และเรือเสือคำรณสินธุ์

เรือเสือทยานชลและเรือเสือคำรณสินธุ์ เป็นเรือประเภทเรือพิฆาต มีหน้าที่สำหรับทำการรบโดยเฉพาะ ไม่พบหลักฐานการสร้างและจำนวนที่สร้างชัดเจน แต่ปรากฏชื่อเรือทั้ง ๒ ลำ ในลิลิตกระบวนแห่พระภักฐินพยุหยาตราทั้งทางสถลมารคและทางชลมารค ใน พ.ศ. ๒๓๘๗ ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ ๖ เรือพิฆาตเหลือเพียง ๑ คู่ คือ เรือเสือทยานชลและเรือเสือคำรณสินธุ์ เรือทั้ง ๒ ลำได้บูรณะซ่อมแซมใหญ่เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๔ เช่น เปลี่ยนไม้ตัวเรือที่ผุชำรุดบางส่วน ตกแต่งลวดลาย ทาสีตัวเรือ เป็นต้น ตัวเรือวางตลงสี่รูปเสื่อไว้ที่หัวเรือ ซึ่งมีช่องที่มีปืนใหญ่ยื่นออกมา ภายในห้องเรือทาสีแดง

ลักษณะตัวเรือมีความยาว ๒๒.๒๓ เมตร กว้าง ๑.๗๕ เมตร ความลึกท้องเรือ ๐.๗๐ เมตร

ใช้กำลังพลประจำเรือลำละ ๓๔ นาย ประกอบด้วย นายเรือ ๑ นาย นายท้าย ๒ นาย ฝีพาย ๒๖ นาย พลสัญญาณ ๑ นาย และคนนั่งประจำคฤห์ ๓ นาย

เรืออสุรวายุภักษ์ และเรืออสุรปักษี

เรืออสุรวายุภักษ์ และเรืออสุรปักษี สร้างขึ้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช (รัชกาลที่ ๑) และรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๔) เดิมใช้ชื่อว่า อสุรปักษีสุมุทธ หรืออสุรปักษา ทั้งนี้ เมื่อครั้งสงครามโลกครั้งที่ ๒ ระเบิดจากอากาศยานที่ถล่มกรุงเทพมหานคร สร้างความเสียหายให้เรือพระราชพิธีทั้งสองลำนี้มาก ต่อมากองทัพเรือร่วมกับกรมศิลปากรดำเนินการบูรณะซ่อมแซมใหญ่เรืออสุรปักษี เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๘ ส่วนเรืออสุรวายุภักษ์ได้บูรณะซ่อมแซมใหญ่เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๔

ลักษณะโขนเรือของเรืออสุรวายุภักษ์ เป็นรูปครึ่งยักษ์ครึ่งนก มีองค์สีม่วง ส่วนโขนเรือของเรืออสุรปักษี เป็นรูปครึ่งยักษ์ครึ่งนก มีองค์สีเขียว ความยาว ๓๑ เมตร ความกว้าง ๒.๐๓ เมตร ความลึกถึงท้องเรือ ๐.๖๒ เมตร

ใช้กำลังพลประจำเรือลำละ ๕๗ นาย ประกอบด้วย นายเรือ ๑ นาย นายท้าย ๒ นาย ฝีพาย ๔๐ นาย คนถือธงท้าย ๑ นาย พลสัญญาณ ๑ นาย คนกระทู้งเสา (ให้จิงหะ) ๒ นาย และคนตีกลองชนะ ๑๐ นาย

เรือกระป๋องรอนราพณ์ และเรือกระป๋องปราบเมืองมาร

สร้างขึ้นในรัชกาลที่ ๑ เมื่อครั้งสงครามโลกครั้งที่ ๒ ระเบิดจากอากาศยานที่ถล่มกรุงเทพมหานคร สร้างความเสียหายให้กับเรือพระราชพิธีทั้งสองลำนี้มาก กรมศิลปากรจึงได้ดำเนินการตัดหัวเรือและท้ายเรือเก็บรักษาไว้ในพิพิธภัณฑสถานเมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๑ ต่อมาเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๐ ได้ทำการสร้างตัวเรือใหม่ โดยใช้หัวเรือเดิมนำมาซ่อมแซมประกอบ

ลักษณะโขนเรือของเรือกระป๋องปราบเมืองมาร เป็นรูปवानร (หนุมาน) ร่างกายสีขาว ส่วนโขนเรือของเรือกระป๋องรอนราพณ์ เป็นรูปवानร (นิลพัท) ไม่สวมเครื่องประดับหัว ร่างกายสีดำ ความยาวเรือ ๒๖.๘๐ เมตร ความกว้าง ๒.๑๐ เมตร ความลึกถึงท้องเรือ ๐.๕๑ เมตร

ใช้กำลังพลประจำเรือลำละ ๕๓ นาย ประกอบด้วย นายเรือ ๑ นาย นายท้าย ๒ นาย ฝีพาย ๓๖ นาย คนถือธงท้าย ๑ นาย พลสัญญาณ ๑ นาย คนกระท่งเสา (ให้จังหวะ) ๒ นาย และคนตีกลองชนะ ๑๐ นาย

เรือพาลีรั้งทวีป และเรือสุครีพครองเมือง

เรือพาลีรั้งทวีป และเรือสุครีพครองเมือง สร้างขึ้นในรัชกาลที่ ๑ แต่เดิมชื่อเรือพาลีรั้งทวีป ใช้ว่าเรือพาลีลำทวีป

ลักษณะโขนเรือของเรือพาลีรั้งทวีป เป็นรูปवानร (พาลี) สวมมงกุฎ โดยมีร่างกายสีเขียว ส่วนโขนเรือของเรือสุครีพครองเมือง เป็นรูปवानร (สุครีพ) สวมมงกุฎ โดยมีร่างกายสีแดง หัวเรือกว้างมีรูปกลมสำหรับติดตั้งปืนใหญ่ ความยาวเรือ ๒๗.๕๔ เมตร กว้าง ๑.๙๙ เมตร ความลึกถึงท้องเรือ ๐.๕๙ เมตร

ใช้กำลังพลลำละ ๔๑ นาย ประกอบด้วย นายเรือ ๑ นาย นายท้าย ๒ นาย ฝีพาย ๓๔ นาย คนถือธงท้าย ๑ นาย พลสัญญาณ ๑ นาย คนกระท่งเสา (ให้จังหวะ) ๒ นาย

เรือครุฑเหินเห็จ (ชาย) เรือครุฑเตร็จไตรจักร (ขวา)

เรือครุฑเหินเห็จ และเรือครุฑเตร็จไตรจักร

เรือครุฑเหินเห็จ และเรือครุฑเต็ร็จไตรจักร สร้างขึ้นในรัชกาลที่ ๑ แต่เดิมชื่อเรือครุฑเหินเห็จ ใช้ว่าเรือครุฑเหิระเห็จ เมื่อครั้งสงครามโลกครั้งที่ ๒ ระเบิดจากอากาศยานที่ถล่มกรุงเทพมหานคร สร้างความเสียหายให้กับเรือพระราชพิธีทั้ง ๒ ลำนี้มาก กรมศิลปากรจึงได้ดำเนินการตัดหัวเรือและท้ายเรือเก็บรักษาไว้ในพิพิธภัณฑน์ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๑ ต่อมาเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๑ ได้ทำการสร้างใหม่ โดยใช้หัวเรือเดิมนำมาซ่อมแซมประกอบ

ลักษณะเรือของเรือทั้ง ๒ ลำ เป็นรูปครุฑจับนาค ๒ ตัวชูขึ้น เรือครุฑเหินเห็จกายสีแดง ส่วนเรือครุฑเต็ร็จไตรจักรกายสีชมพู ความยาว ๒๘.๕๘ เมตร กว้าง ๒.๑๐ เมตร ความลึกถึงท้องเรือ ๐.๕๖ เมตร

ใช้กำลังพลประจำเรือลำละ ๔๑ นาย ประกอบด้วย นายเรือ ๑ นาย นายท้าย ๒ นาย ฝีพาย ๓๔ นาย คนถือธงท้าย ๑ นาย พลสัญญาณ ๑ นาย คนกระท่งเสา (ให้จิ้งหะ) ๒ นาย

เรือเอกไชยเหินหาว

เรือเอกไชยเหินหาว และเรือเอกไชยหลาวทอง

เรือเอกไชยเหินหาว และเรือเอกไชยหลาวทอง ทำหน้าที่ลากเรือพระที่นั่ง เช่น ชักลากเรือพระที่นั่งเมื่อน้ำเชี่ยวต้องการให้แล่นเร็วขึ้น เรือทั้งสองลำสร้างขึ้นครั้งแรกในรัชกาลที่ ๑ เมื่อครั้งสงครามโลกครั้งที่ ๒ ระเบิดจากอากาศยานที่ถล่มกรุงเทพมหานคร สร้างความเสียหายให้กับเรือพระราชพิธีทั้ง ๒ ลำนี้อย่างมาก ต่อมา พ.ศ. ๒๔๙๑ กรมศิลปากรได้ตัดหัวเรือและท้ายเรือเก็บไว้ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระที่นั่ง พ.ศ. ๒๕๐๘ กองทัพเรือและกรมศิลปากรร่วมกันบูรณะเรือ ๒ ลำนี้ใหม่ โดยใช้หัวเรือเดิมมาประกอบ

เรือ ๒ ลำมีลักษณะใกล้เคียงกัน คือ หัวเรือเป็นรูปตั้งเข็ดสูงงอนขึ้นไป ลงรักปิดทองเขียนลายรดน้ำรูปเหรา (สัตว์ในตำนาน ลักษณะคล้ายมังกร แต่มีหัวเป็นงู หรือนาค) อย่างไรก็ตาม เรือ ๒ ลำนี้มีรูปปลั๊กของหัวเรือที่ต่างกันอยู่บ้าง เป็นที่สังเกตได้ เช่น สีของดวงตาของเหรา (เรือเอกไชยเหินหาวดวงตาสีทอง กระจกเรือมีแผ่นรองฉัตร ๗ ต้น ด้วยเคยเป็นเรือพระที่นั่งทรงมาก่อน ส่วนเรือเอกไชยหลาวทองดวงตาสีดำ) ตัวเรือมีความยาว ๒๗.๕๐ เมตร ความกว้าง ๑.๙๗ เมตร ความลึกถึงท้องเรือ ๐.๖๐ เมตร

ใช้กำลังพลประจำเรือลำละ ๔๔ นาย ประกอบด้วย นายเรือ ๒ นาย นายท้าย ๒ นาย ฝีพาย ๓๘ นาย คนถือธงท้าย ๑ นาย พลสัญญาณ ๑ นาย

(เรียงจากบนลงล่าง) เรือตั้ง เรือสุครีพครองเมือง เรือพระที่นั่งอนันตนาคราช เรือพาลีรั้งทวีป เรือตั้ง
ริ้วสายนอก ประกอบด้วย เรือตั้ง ๒๒ ลำ และเรือแข่ง ๖ ลำ แบ่งเป็นริ้วละ ๑๔ ลำ รวมเป็นจำนวน ๒๘ ลำ

เรือตั้ง

เรือตั้งทำหน้าที่เป็นเรือป้องกันขบวนเรือ มีจำนวน ๒๒ ลำ ไม่พบประวัติการสร้าง คำว่า “ตั้ง” แปลว่า “หน้า” ดังนั้น เรือตั้งจึงหมายถึงเรือหน้า คำว่า เรือตั้ง พบครั้งแรกในรัชสมัยสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช

ลักษณะเรือตั้ง ๑-๒๐ ทาสีน้ำมันเป็นสีดำ ส่วนเรือตั้ง ๒๑-๒๒ เป็นสีทอง โดยเรือตั้งทั้ง ๒๒ ลำไม่มีลวดลาย ส่วนหัวตั้งสูงงอน เรือตั้งแต่ละลำมีความยาวไม่เท่ากัน โดยความยาวอยู่ระหว่าง ๒๓.๖-๒๗.๓ เมตร ความกว้าง ๑.๕-๑.๗ เมตร

กำลังพลประจำเรือ ประกอบด้วย นายเรือ ๑ นาย นายท้าย ๒ นาย พลสัญญาณ ๑ นาย เสา ๒ นาย ประจำคฤห์ ๕ นาย (นายทหาร ๑ นาย พลทหาร ๔ นาย) เหมือนกันทุกลำ แต่สำหรับกำลังพลฝีพายจะมีจำนวนแตกต่างกัน เนื่องจากความยาวของเรือไม่เท่ากัน โดยเรือตั้ง ๑ มีฝีพาย ๓๒ นาย เรือตั้ง ๒-๔ มีฝีพาย ๓๐ นาย เรือตั้ง ๕-๑๑ มีฝีพาย ๒๘ นาย เรือตั้ง ๑๒- ๒๒ มีฝีพาย ๑๖ นาย

เรือแซง (มีทั้งหมด ๗ ลำ อยู่ในสายกลาง ๑ ลำ)

เรือแซงเป็นเรือที่ทำหน้าที่อารักขาพระมหากษัตริย์ เหมือนกับทหารมหาดเล็ก สามารถแซงเรือในขบวนมาอารักขาพระมหากษัตริย์ได้ มีจำนวน ๗ ลำ ไม่พบหลักฐานที่สร้าง แต่มีบันทึกไว้ว่า ในสมัยรัชกาลที่ ๕ ได้จัดเรือแซงจำนวน ๔ ลำ ไว้ท้ายขบวน และในสมัยรัชกาลที่ ๖ ได้เพิ่มสำหรับพระตำรวจอีก ๒ ลำ โดยใน ๔ ลำแรกใช้ทหาร จึงเรียกว่า “เรือแซงทหาร” ส่วนอีก ๒ ลำนั้นเรียก “เรือแซง” ต่อมาในรัชกาลที่ ๗ ได้ตัดเรือแซงของพระตำรวจออกไป และเรือแซงทหารได้เปลี่ยนชื่อเป็นเรือแซงจนถึงปัจจุบัน

ในผังการจัดรูปขบวนเรือ เรือแซง ๗ ซึ่งเป็นลำที่ปิดท้ายขบวนนั้นอยู่ในตำแหน่งริ้วสายกลางต่อจากเรือตำรวจ ส่วนเรือแซงที่อยู่ในริ้วสายนอกมีจำนวน ๖ ลำ

รูปร่างและลักษณะหัวเรือเข็ดขึ้นเหนือแนวน้ำ ตัวเรือทาสีดำ แต่ละลำมีขนาดไม่เท่ากัน โดยเรือแซง ๑-๖ มีความยาวเท่ากัน คือ ๒๓.๒ เมตร แต่มีความกว้างไม่เท่ากัน โดยอยู่ระหว่าง ๑.๔๐-๑.๖๒ เมตร ส่วนเรือแซง ๗ มีความยาว ๒๔.๗ เมตร กว้าง ๑.๕ เมตร

กำลังพลประจำเรือ ประกอบด้วย นายเรือ ๑ นาย นายท้าย ๒ นาย พลสัญญาณ ๑ นาย เหมือนกันทุกลำ ยกเว้นฝีพายเรือแข่ง ๑-๖ มีฝีพาย ๒๔ นาย ส่วนเรือแข่ง ๗ มีฝีพาย ๓๐ นาย

หมายเหตุ

๑.เรียบเรียงจากข้อมูลของกองทัพเรือ, ข้อมูลของพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ เรือพระราชพิธี และหนังสือ “พระเสด็จโดยแดนชล เรือพระราชพิธีและขบวนพยุหยาตราทางชลมารค” เขียนโดย รศ.ดร.ศานติ ภัคดีคำ ตีพิมพ์โดยสำนักพิมพ์มติชน

๒.ภาพจากศูนย์ข้อมูลมติชน และกรมศิลปากร

เรื่องควรรู้ “กระบวนพยุหยาตราทางชลมารค” เนื่องในพระราชพิธีบรมราชาภิเษก รัชกาลที่ ๑๐

ในวันที่ ๑๒ ธันวาคม ๒๕๖๒ นี้ กระบวนเรือพยุหยาตราทางชลมารค มรดกทางวัฒนธรรมของชาติไทยที่ยิ่งใหญ่ จะปรากฏแก่สายตาชาวโลกอีกครั้งหนึ่ง ในการพระราชพิธีเสด็จพระราชดำเนินเลียบพระนครโดยกระบวนพยุหยาตราทางชลมารค เนื่องในพระราชพิธีบรมราชาภิเษก พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราลงกรณ พระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว อันเป็นส่วนหนึ่งของพระราชพิธีบรมราชาภิเษกเบื้องปลาย

รู้ขบวนเรือพระราชพิธีอันวิจิตรงดงามตระการตาที่มีเพียง “หนึ่งเดียวในโลก” มีประวัติความเป็นมายาวนานสืบทอดอารยธรรมสูงส่งมาแต่โบราณกาลจวบจนปัจจุบัน เปรียบดังมรดกแห่งวัฒนธรรมไทยอันล้ำค่าที่แสดงถึงพระบารมีแผ่ไพศาลขององค์พระมหากษัตริย์

๑. มรดกล้ำค่าคู่แผ่นดินไทย

ขบวนพยุหยาตราทางชลมารคมีมาแต่โบราณ เป็นริ้วขบวนเรือพระราชพิธีที่จัดขึ้นสำหรับพระมหากษัตริย์ ทั้งเป็นการส่วนพระองค์และที่เป็นการพระราชพิธีโดยทางน้ำ สืบทอดตั้งแต่สมัยสุโขทัย กรุงศรีอยุธยา กรุงธนบุรี กรุงรัตนโกสินทร์

ขบวนพยุหยาตราทางชลมารคเป็นการเสด็จพระราชดำเนิน เพื่อประกอบกรพระราชมงคลต่างๆ ที่สำคัญ เช่น พระราชพิธีถวายเป็นพระราชกุศล การอัญเชิญพระพุทธรูปที่สำคัญจากหัวเมือง เข้ามาประดิษฐานในเมืองหลวง ตลอดจนการต้อนรับราชทูตจากต่างประเทศ รวมทั้ง พระราชพิธีบรมราชาภิเษก แสดงถึงพระบารมีแผ่ไพศาลของพระมหากษัตริย์ เมื่อเสด็จขึ้นเสวยราชย์จะทรงแสดงพระบารมีให้พสกนิกรทั้งชาวไทยและต่างชาติที่เข้ามาพ้องพระบรมโพธิสมภารได้ชื่นชม

โดยมีวิวัฒนาการมาจากการจัดขบวนทัพเรือในยามที่ว่างศึก เพื่อเป็นการฝึกซ้อมเรียกระดมพล โดยที่กองเรือเหล่านี้จะตกแต่งอย่างสวยงาม ประโคนดนตรีไปในขบวน เพื่อความเพลิดเพลินสนุกสนาน และพลพายเกิดความฮึกเหิมเป็นการแสดงออก ถึงความเป็นเอกลักษณ์ ทางด้านวัฒนธรรมประเพณีอย่างหนึ่งของชาติไทย

๒. เว้นว่าง ๙๔ ปี ครั้งสุดท้ายสมัยรัชกาลที่ ๗

สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ การเสด็จเสียบพระนครโดยขบวนพยุหยาตราทางชลมารค ในพระราชพิธีบรมราชาภิเษกครั้งสุดท้ายเกิดขึ้นปี ๒๔๖๘ ใน สมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๗ โดยสมัยรัชกาลที่ ๘ ไม่มีการจัดพิธีบรมราชาภิเษก ต่อมาสมัยรัชกาลที่ ๙ มีเหตุหลายประการไม่พร้อมในการจัดขบวนพยุหยาตราทางชลมารค รวมทั้งเสด็จฯ ไปทรงศึกษาต่อยังประเทศสวิตเซอร์แลนด์

กระทั่ง รัชกาลที่ ๙ เสด็จนิวัตพระนคร และประทับในเมืองไทยเป็นการถาวร ได้มีการฟื้นฟูขบวนพยุหยาตราทางชลมารค ในการฉลอง ๒๕ พุทธศตวรรษ เมื่อ ๑๔ พ.ค. ๒๕๐๐ รวมทั้ง พิธีถวายเป็นพระราชกุศลที่วัดอรุณราชวรารามราชวรมหาวิหาร ซึ่งครั้งสุดท้ายเกิดขึ้นในปี ๒๕๕๕ ตลอดรัชสมัยของพระองค์ได้มีการจัดขบวนพยุหยาตราทางชลมารคมาแล้วจำนวน ๑๗ ครั้ง ทั้งนี้ ไม่ใช่การเสด็จพระราชดำเนินเสียบพระนคร จึงถือว่าว่างเว้น ๙๔ ปี

สุริยสมัยในหลวงรัชกาลที่ ๑๐ จะมีพระราชพิธีครั้งสำคัญการเสด็จเลียบพระนครโดยขบวนพยุหยาตราทางชลมารคครั้งประวัติศาสตร์ ในวันที่ ๑๒ ธันวาคม ๒๕๖๒

๓. เรือพระราชพิธีinghamตระการตา

เบื้องหลังความงดงามตระการตาของเรือพระราชพิธี เตรียมการมานานแรมปี โดยกองทัพเรือเป็นหน่วยงานหลักในการเตรียมความพร้อมในด้านต่างๆ โดยกรมอุทกหารเรือธนบุรี ซึ่งเป็นอยู่เรือเก่าแก่ที่ตั้งอยู่ที่นี้ตั้งแต่สมัยพระเจ้าตากสินมหาราช ทำหน้าที่ดูแลเรื่องการซ่อมแซมตัวเรือ และสำนักช่างสิบหมู่ กรมศิลปากร ทำหน้าที่ดูแลตกแต่งลวดลายประกอบตัวเรือ เช่น วาดลวดลาย ประดับกระจก ปิดทอง ติดตั้งบุษบก เป็นต้น

โທ່ພາຍບນບກ ການຝຶກໃນນ້ຳໂດຍຕຽ້ງຫໍ່ສ້ອມ ຈຳນວນ ໑໒ ຄຽ້ງ ແຍກເປັນ ການສ້ອມຍ່ອຍ ໑໐ ຄຽ້ງ ແລະ ການສ້ອມໃຫຍ່ ໒ ຄຽ້ງ ດັ່ງນີ້ດິນທາງເປັນຮປບວນ ກຳນົດແຜນກາງ

ການສ້ອມຍ່ອຍ ຄຽ້ງທີ່ ໑ ວັນທີ່ ໒໒ ສິງຫາຄມ ໒໕໖໒ ການສ້ອມຍ່ອຍ ຄຽ້ງທີ່ ໒ ວັນທີ່ ໒໙ ສິງຫາຄມ ໒໕໖໒ ການສ້ອມຍ່ອຍ ຄຽ້ງທີ່ ໓ ວັນທີ່ ໓ ກັນຍາຍນ ໒໕໖໒ ການສ້ອມຍ່ອຍ ຄຽ້ງທີ່ ໔ ວັນທີ່ ໑໐ ກັນຍາຍນ ໒໕໖໒ ການສ້ອມຍ່ອຍ ຄຽ້ງທີ່ ໕ ວັນທີ່ ໑໗ ກັນຍາຍນ ໒໕໖໒ ການສ້ອມຍ່ອຍ ຄຽ້ງທີ່ ໖ ວັນທີ່ ໒໓ ກັນຍາຍນ ໒໕໖໒ ການສ້ອມຍ່ອຍ ຄຽ້ງທີ່ ໗ ວັນທີ່ ໒໗ກັນຍາຍນ ໒໕໖໒ ການສ້ອມຍ່ອຍ ຄຽ້ງທີ່ ໘ ວັນທີ່ ໓ ຕຸລາຄມ ໒໕໖໒ ການສ້ອມຍ່ອຍ ຄຽ້ງທີ່ ໙ ວັນທີ່ ໗ ຕຸລາຄມ ໒໕໖໒ ການສ້ອມຍ່ອຍ ຄຽ້ງທີ່ ໑໐ ວັນທີ່ ໑໐ ຕຸລາຄມ

๒๕๖๒ การซ่อมใหญ่ ครั้งที่ ๑ วันที่ ๑๗ ตุลาคม ๒๕๖๒ การซ่อมใหญ่ ครั้งที่ ๒ วันที่ ๒๑ ตุลาคม ๒๕๖๒

๙. รัชกาลที่ ๑๐ ประทับเรือพระที่นั่งสุพรรณหงส์

วันที่ ๑๒ ธันวาคม ๒๕๖๒ พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราลงกรณ พระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๑๐ พร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้าสุทิดา พัชรสุธาพิมลลักษณ พระบรมราชินี จะเสด็จประทับเรือพระที่นั่งสุพรรณหงส์ เสด็จเลียบพระนครไปตามแม่น้ำ ตั้งแต่ ท่าวาสุกรี ถึง ท่าราชวรดิฐ ระยะทางประมาณ ๓.๔ กิโลเมตร ใช้เวลาประมาณ ๔๕ นาที

สำหรับ เรือพระที่นั่งสุพรรณหงส์ เป็นเรือพระที่นั่งที่ลักษณะโขนหัวเรือเป็นรูปพญาหงส์ ลงรักปิดทองประดับกระจก มีพู่จามรีห้อยปลายพู่เป็นแก้วผลึก ภายนอกทาสีดำ ท้องเรือภายในทาสีแดง ตอนกลางลำเรือทอดบัลลังก์กัญญา หรือบุษบก สำหรับเป็นที่ประทับ เรือมีความยาว ๔๔.๙๐ เมตร กว้าง ๓.๑๗ เมตร ลึก ๐.๙๔ เมตร

เรือพระที่นั่งสุพรรณหงส์ มีมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา เดิมชื่อเรือพระที่นั่งศรีสุพรรณหงส์ ลำปัจจุบันนี้เป็นเรือสร้างใหม่ในรัชกาลที่ ๕ แล้วเสร็จในรัชกาลที่ ๖ กระทั่ง นำมาซ่อมแซมตกแต่งเพื่อใช้ในพระราชพิธีเบ็องปลายครั้งนี้

เรือพระที่นั่งสุพรรณหงส์ มีความวิจิตรงดงามได้รับเหรียญรางวัลมรดกทางทะเลขององค์การเรือโลก ประจำปี พ.ศ. ๒๕๓๕ (The World Ship Trust Maritime Heritage Award “Suphannahong Royal Barge”) จากองค์การเรือโลก (World Ship Trust) แห่งสหราชอาณาจักร

ปัจจุบันเรือพระที่นั่งสุพรรณหงส์มีอายุมากที่สุดคือ ๑๐๘ ปี รองลงมาคือเรือพระที่นั่งอนันตนาคราชอายุ ๘๗ ปี เรือพระที่นั่งอเนกชาติภุชงค์อายุ ๕๓ ปี และเรือพระที่นั่งนารายณ์ทรงสุบรรณ รัชการที่ ๙ อายุ ๒๕ ปี

๑๐. พสกนิกรเฝ้าฯ รับเสด็จ ขึ้นชมพระบารมีใกล้ชิด

การเสด็จเลียบพระนครโดยขบวนพยุหยาตราทางชลมารค ๒๕๖๒ เปิดโอกาสประชาชนทั่วทั้งประเทศจะมีส่วนร่วมในพระราชพิธีอันยิ่งใหญ่ ด้วยการเฝ้าฯ รับเสด็จตลอดสองฟากฝั่งของลำน้ำเจ้าพระยาที่ขบวนเรือจะเคลื่อนผ่าน

ตั้งแต่บริเวณ ท่าวาสุกรี ถึง ท่าราชวรดิฐ ระยะทางประมาณ ๓.๔ กิโลเมตร และเฝ้าฯ รับเสด็จขึ้นชมพระบารมีตลอดเส้นทางที่ขบวนจะเสด็จฯ ผ่านในทางบกจากพระที่นั่งอัมพรสถาน ถึง ท่าวาสุกรี ระยะทาง ๑.๑ กิโลเมตร นอกจากนี้ รัฐบาลเตรียมการอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนผู้เดินมาเฝ้าฯ รับเสด็จ อาทิ การจัดรถรับ - ส่ง การดูแลด้านสุขภาพ การจัดตั้งโรงครัวพระราชทาน ฯลฯ รวมทั้ง สามารถติดตามรับชมถ่ายทอดสดได้ทางโทรทัศน์รวมการเฉพาะกิจแห่งประเทศไทย โดยใช้กล่องโทรทัศน์ ๘๓ ตัว และโดรนถ่ายทอดสด ๑๕ ลำ เริ่มตั้งแต่วันที่ ๑๕๑๕ น. ของวันที่ ๑๒ ธันวาคม เป็นต้นไป จนเสร็จพิธี

ที่มา <https://mgronline.com/daily/detail/9620000100428>